

SOME PLANT NAMES COLLECTED FROM TURKMEN TELAFER

Mohammed Abdulghani Elias

Ninawa Directorate of Education / Mosul- Iraq

Article Information

Article History:

Received Sept, 17, 2025

Revised Oct, 06, 2025

Accepted Nov, 16, 2025

Available Online Feb..1, 2026

Keywords:

Qasim Amin,
Telafer Turkmen Turkish,
plant names, vocabulary,
Dialect research,
Cultural memory.

Correspondenc

Mohammed Abdulghani Elias
Mohammedalabbas1992@gmail.com
m

Abstract

This study compiles and examines 98 plant names used in the Telafer Turkmen Turkish dialect, many of which are currently at risk of being forgotten, from both linguistic and cultural perspectives. These plant names not only reflect the local population's relationship with nature but also serve as important linguistic elements that reveal the region's vocabulary, cultural memory, and historical identity. The study focuses on the phonetic, morphological, etymological, and compound structures of these names, while also discussing their connections to Turkmen folklore and oral cultural traditions. The collected data provide a valuable resource for preserving these gradually disappearing plant names in the Telafer Turkmen dialect and for transmitting them to future generations. The study concludes that these plant names constitute a significant heritage, not only linguistically but also ethnobotanically and culturally.

DOI: -----, ©Authors, 2023, College of Arts, University of Mosul.

This is an open access article under the CC BY 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

دراسة ميدانية حول بعض اسماء النباتات في اللهجة التركمانية التلعفرية

محمد عبد الغني الياس *

المستخلص:

تُعد أسماء النباتات جزءاً أصيلاً من التراث اللغوي والثقافي لأي مجتمع؛ إذ تعكس العلاقة بين الإنسان والبيئته، كما تسهم في المعرفة الشعبية والذاكرة المتوارثة عبر الأجيال. وفي اللهجة التركمانية التلعفرية، استخدمت أسماء النباتات على نطاق واسع في الحياة اليومية، غير أن الكثير منها بدأ يندثر أو ينسى بفعل التحولات الاجتماعية والثقافية فضلاً عن التأثير المتبادل بين اللهجة التركمانية التلعفرية و اللغة العربية. وتهدف هذه الدراسة إلى جمع 98 اسماً لنباتات مستخدمة في اللهجة التركمانية التلعفرية وتحليلها من الجانبين اللغوي والثقافي، بغية الاسهام في توثيق هذا التراث وصونه من الاندثار.

الكلمات المفتاحية: اللهجة التركمانية التلعفرية، أسماء النباتات، الثروة اللغوية، الدراسات اللهجية، الذاكرة الثقافية

“TÜRKMEN TELAFER'DEN DERLENEN BAZI BİTKİ ADLARI”

ÖZET

* مديريّة تربية نينوى / الموصل – العراق ..

Bitki adları, bir toplumun dilsel ve kültürel mirasının temel unsurlarından biri olarak, insanın doğayla kurduğu ilişkinin somut göstergelerini yansıtır. Bu adlar, yalnızca bitkileri tanımlamakla kalmaz; aynı zamanda halk bilgisinin, çevreyle etkileşimin ve geleneksel yaşam biçimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir rol üstlenir.

Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adları, uzun yıllar boyunca gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak kullanılmıştır. Ancak, son dönemlerde yaşanan sosyal ve kültürel dönüşümler ile birlikte, bu adların önemli bir kısmı unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca, Telafer Türkmen Türkçesinin Arapça ile etkileşimi, bitki adlarının biçim ve anlam bakımından değişime uğramasına yol açmıştır.

Bu çalışma, Telafer Türkmen Türkçesinde tespit edilen 98 bitki adını derleyerek, söz konusu adları fonetik, morfolojik ve kültürel yönleriyle incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, hem bölgesel söz varlığının belgelenmesine hem de Türkmen toplumunun kültürel hafızasının korunmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Telafer Türkmen Türkçesi, bitki adları, söz varlığı, ağız araştırmaları, kültürel hafıza

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ā	Uzun /a/
é	Kapalı /e/
ē	Uzun /e/
ğ	Gayın “ğ” art damak /g/ ünsüzü
ḥ	Gırtlak ünsüzü “ḥa- ح” sesi
ḥ	“ḥa- ح” sesi hırıltılı he /h/
ḳ	Art damak /k/ ünsüzü “ḳa- ق” sesi
ō	Uzun /ö/ ünlüsü
w	Çift dudak /v/si”
‘	“‘” ayın ünsüzü
î	kısa ı sesi

GİRİŞ

Telafer, Irak’ın kuzeybatısında, Musul iline bağlı en büyük ilçelerinden biridir. Telafer, tarihi ve stratejik konumuyla dikkat çeken önemli bir Türkmen ilçesidir. Musul şehir merkezinin yaklaşık 70 kilometre batısında, Sincar Dağları’nın doğusunda ve Suriye sınırına yakın bir noktada yer alan Telafer, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin geçiş güzergâhında bulunmuştur. Bu konumu itibarıyla şehir, hem askeri hem de ticari açıdan stratejik bir öneme sahip olmuş, aynı zamanda Türkmen kimliğinin Irak coğrafyasındaki en güçlü biçimde korunduğu merkezlerden biri olmuştur.¹

Telafer’in tarihi geçmişi oldukça eskidir. Antik dönemlerden itibaren Asur, Pers, Roma ve İslam medeniyetlerinin hâkimiyetinde kalan şehir, farklı kültürlerin etkileşim alanı olmuştur. Abbâsiler döneminde önemli bir yerleşim merkezi hâline gelen Telafer, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde ise

¹ EL-TELAFERİ, Cafer (2012), Mucez Tarih Telafer, Yayınevi yok. Bağdat. s : 9

Türkmen nüfusunun yoğunluğu ile öne çıkmıştır. Osmanlı arşiv belgelerinde Telafer'in askerî garnizon ve idarî bir merkez olarak zikredilmesi, şehrin stratejik konumunu açıkça ortaya koymaktadır. Osmanlı'nın bölgeden çekilmesinden sonra ise Türkmenler, çeşitli siyasi ve sosyal zorluklarla karşılaşmış olmakla birlikte, kültürel kimliklerini ve dilsel özelliklerini muhafaza etmeyi başarmışlardır.¹

Telafer'in adının kökeni üzerine farklı görüşler mevcuttur. Arapça kökenli olduğu ileri sürülen yaygın bir görüşe göre isim, "tal" (tepe) ve "afar" (toz, toprak) kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir. Ancak Türkmen toplumu içerisinde bu adın Türkçe ile bağlantılı olduğuna dair farklı yorumlar da yapılmaktadır. Her iki yaklaşım da Telafer'in tarihi boyunca farklı kültürlerle temas hâlinde bulunduğunu, ancak buna rağmen Türkmen kimliğinin şehirde güçlü bir şekilde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.²

Günümüzde Telafer, Irak Türkmenlerinin nüfus bakımından en yoğun yaşadığı bölgelerden biridir. Şehrin hem merkezinde hem de kırsal yerleşimlerinde Türkmen nüfusunun çoğunluğu teşkil etmesi, dilin canlılığını sürdürmesi açısından belirleyici bir faktördür. Bununla birlikte, Telafer halkı arasında doğayla iç içe yaşam biçiminin devam etmesi, bitki adlarının dilde güçlü bir şekilde korunmasına ve günlük yaşamda canlı biçimde kullanılmasına katkı sağlamaktadır.³

Telafer'de Topografya

Telafer'in topografyası, kuzeyde dağlık, kıraçlık, güneyde ise ova karakterindedir. Musul batı uzantısında yer alan bu topraklar, Mezopotamya'nın verimli arazilerinden biri olarak bilinmektedir. Şehrin çevresinde yer alan düz araziler, tarımsal faaliyetler için elverişli bir altyapı sunarken, kuzeydeki dağlık alanlar doğal koruma ve su kaynaklarının temini açısından önem taşımaktadır⁴.

İklim ve Tarımsal Uygunluk

Türkmen şehri Telafer'in iklimine bakmış olursak yarı kurak karakterlidir, yaz ayları aşırı sıcak ve kurak, kış ayları ise soğuk ve yağmurludur. Ortalama yıllık yağış miktarı sınırlı değildir. Özellikle kış mevsiminde yağın yağış ziraat faaliyetlerin sürdürülebilmesi için yeterli düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Ancak son iki üç yıldır yağış çok az bir seviyede görülmüştür. Yağış miktarındaki azalma, Telafer ve genel olarak Irak tarımı üzerinde önemli olumsuz etkiler yaratmıştır. Ayrıca bu iklim koşulları, başta buğday, arpa ve mercimek olmak üzere çeşitli tahıl ürünlerinin yetiştirilmesine uygun bir ortam sunmakta, ayrıca meyve ve sebze (incir, yeşil patlıcan ve nar) üretimi için de elverişli koşullar sağlamaktadır. Telafer halkı, yüzyıllar boyunca bu verimli toprakları ve iklim koşullarını tarımsal üretim ve hayvancılık için etkin bir şekilde kullanmıştır. Doğal kaynaklar, günlük yaşam ve ekonomik faaliyetler açısından temel bir yapı taşı oluşturmıştır.⁵

Bitki Adlarının Halk Kültüründeki Yeri

Bitki adları, bir toplumun kültürel hafızasının ve gündelik yaşamının ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Telafer Türkmen kültüründe bitkiler, yalnızca doğada yetişen canlılar olarak değil, halkın günlük yaşamı, beslenmesi, sağlığı ve ritüelleri ile iç içe geçmiş önemli kültürel unsurlardır. Halk, bitkileri hem besin hem

1 Al Abbas, Mohammed (2021), "Rıza Çolakoğlu'nun Telafer'den Derlediği Metinlerde Geçen Halk Bilimi Ürünlerinde Şekil Bilgisi İncelenmesi", (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Konya. S 10-12.

2 EL-SEYYİD VAHAP, Muhammed Yunus El-Seyyid Abdullah (1967), "Tarih Telafer Kadimen Ve Hâdîşen", Birinci Cilt, Cumhuriyet Matbaası Yay: Musul. s : 7

3 EL-UBİDİ, Yememe Salih İsmail, (2012) "Telafer Vi'l 'Ahd'ul Meleki 1921-1958", (Yüksek Lisans Tezi), Musul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Musul. s: 16

Al Abbas, Mohammed (2021), "Rıza Çolakoğlu'nun Telafer'den Derlediği Metinlerde Geçen Halk Bilimi Ürünlerinde Şekil Bilgisi İncelenmesi", (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Konya.

4 <https://turkdunyasiensklopedisi.gov.tr/detay/8170/Telafer>

5 Al Abbas, Mohammed (2021), "Rıza Çolakoğlu'nun Telafer'den Derlediği Metinlerde Geçen Halk Bilimi Ürünlerinde Şekil Bilgisi İncelenmesi", (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Konya. S 15-20.

de şifa kaynağı olarak kullanmış, çeşitli bitkilerden yapılan yemekler, çaylar ve doğal ilaçlarla sağlığını korumuştur. Örneğin, Yarpız, topalak ve kinnibre gibi bitkiler geleneksel tıpta önemli bir yer tutar. Ayrıca, bitki adları Telafer Türkmen Türkçesinin fonetik ve dil yapısını yansıtarak, halkın dil kültürünü ve tarihi birikimini de gözler önüne serer. Uzun ünlüler, ünsüz değişimleri ve Arapça-Farsça kökenli kelimeler, bitki adlarında belirgin şekilde görülür; bu durum, halkın dilsel mirasını ve çevresine dair bilgilerini ortaya koyar.¹

Dilbilimsel Önemi

Telafer Türkmen Türkçesi, Irak Türkmen Ağızlarında ve daha doğrusu Anadolu ağzıları içinde önemli bir ağız özelliği taşır. Bu ağızda kullanılan bitki adlarında sadece sözcük dağarcığının bir unsuru olarak değil, dilin ses bilgisi ve şekil bilgisi yapısının anlaşılmasında faydalı bir kaynak olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmada bitki adlarının ses yapıları, Telafer Türkmen Türkçesinin fonetik özelliklerini yansıtır, ek ve kök yapıları, dilin morfolojik sistemine ışık tutar. Dolayısıyla bitki adları, hem dilbilimsel araştırmalar hem de kültürel çalışmalar açısından önemli bir veri kaynağıdır.

Amaç

Bu çalışmanın esas hedefi, Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bitki adlarını tespit etmektir. Bitkileri sınıflandırmak ve anlamlarını da çözümlenektir. Çalışmada, bitki adlarının fonetik, morfolojik ve kullanım alanları incelemektir. Ayrıca Standart Türkiye Türkçesi ile karşılaştırmalı bir değerlendirme de yapılacaktır. Bu yüzden, hem Telafer Türkmen Türkçesinin söz varlığına katkı sağlanacak hem de kentin kültürel ve dilsel mirasının bilimsel olarak kayıt altına alınması mümkün olacaktır.

1.5. Telafer Türkmen Türkçesinin Genel Özellikleri

Telafer Türkmen Türkçesiyle yapılmış çalışmalara bakıldığında, Telafer Türkmen Türkçesinin genel özellikleri aşağıda özetlenmiştir:

1. Telafer Türkmen Türkçesinde, Stadar Türkiye Türkçesinde görülen 8 ünlüye ek olarak 4 ünlü daha görüldüğü bilinmektedir.. Bunlar; uzun (ā) a, uzun (ē) e, kapalı (è) e ve uzun (ō) o şeklinde görülmektedir. ‘āşıktı, ēti, yēmez (1/446), ēwi vs.

2. Düzlük- yuvarlaklık uyumu: Telafer Türkmen Türkçesinde kalanlık yuvarlık uyumu yaygındır. Ayrıca Türkiye Türkçesinde düzlük yuvarlık uyumu bulunmayan bazı kelimelerin Telafer Türkmen Türkçesinde uyuma bağlı kullanıldığını görmekteyiz:

Altun (altın) (yalğuzluğ “yalnızlık” , yaħunnan “yakından”, açuğ (açık), yazuğ (yazık), kazuğa (kazığa) karpız (karpuz), ħamır (hamur), çamırdan (çamurdan)

Kalınlık- İncelik uyumu: Telafer Türkmen Türkçesinde kalınlık incelik uyumu da aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür.

ħeñçer (hançer), ħeleme (kaleme), ħesret (hasret), ħabar (haber)

Ünlü Değişimleri: i > e, a > e, ı > i, i > ı, u > ü, o > u, e > i, i > e, i > ü, ü > i, ö > ü, ö > i, ı > i, u > ı, ı > u, o > a, o > u, e > a, e > ı, e > ü

¹ Kaygusuz, Revza (2021), "Osmanlı Türkçesi Döneminde Yazılmış Sözlüklerde Bitki Adları", (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara. s 10-15.

eniy “iniyor” (1/510), dögmeyen “dövmeyen” (1/444), bilmiyen “bilmeyen” (1/442), geçirmeyen “geçirmeyen” (1/484), oğutmiyan “okutmayan” (1/444), çağırlmiyan (çağırılmayan) (1/458), miye “bana” (1/463), siye “sana” (1/508)

Ünlü Düşmesi: Telafer Türkmen Türkçesinde ünlü düşmesi aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür.

yuğu “uyku” (1/453), birsin “birsini” (1/494), orda “orada” (1/491), burda “burada” (1/494), hardan (nereden) (1/506), aparram “götürürüm”

Ünlü Birleşmesi

niş “ne için” (1/435), neynesin “neylesin” (1/513), nidem “ne edeyim” (2/526)

ÜNSÜZLER

Telafer Türkmen Türkçesinde tespit edilen ünsüzler sırasıyla şunlardır:

(ʕ ɟ b c ç d f g ğ h ħ k l m n p r s ş t w y z)

Ünsüz Düşmesi: Telafer Türkmen Türkçesinde ünsüz düşmesi yaygındır.

Üz (yüz) (1/482), ürek (yürek) (1/516), igidin (yiğidin) (1/525), üskek (yüksek)

Hece Düşmesi: Telafer Türkmen Türkçesinde hece düşmesi aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür.

çütleşeg “çiftleşelim” olağ “olalım” (1/487), gideğ “gidelim”

Ünsüz Türemesi: Telafer Türkmen Türkçesinde ünsüz türemesi bazı sözcüklerde görülür.

Helbet (elbette) (2/530), soynı (sonra) (1/535), pambuğ (pamuk) (1/446), yengiden (yeniden)

Ünsüz İkizleşmesi: Telafer Türkmen Türkçesinde ünsüz ikizleşmesi yaygındır. Aşağıdaki örnekler verilebilir.

sebbeğ (sabah) (1/431), ikki (iki) (1/430), iyyi (iyi) (1/427), heyyif (hayıf) (1/369), çeyyey (çenen)

Ünsüz Değişmeleri: Telafer Türkmen Türkçesinde ünsüz değişimleri aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür.

t > d, b > m, d > t, b > p, η > g, v > g, y > n, η > y, k > ç, n > h, m > n, k > g, g > k

deleme (teleme), dad (tat), dırnağ (tırnak) mindi (bindi), kimi “gibi” (1/502), men (ben), munca (bunca), mahna (bahane), tökmesin (dökmesin), pıçağlamış (bıçaklamış), paqlanın (baklanın), ögce (önce), dögmeci (dövmeci), söğüş (sövüş), çeyyey “çenen” (1/483), soyra (sonra), babay “baban” (1/480), anay “annen” (1/450), emegiy “emeğin” (1/480), camadanıy “poşun” (1/494), öpersey (öpersen), çömçe (çömce), hardan (nereden), harasına (neresine), ha zaman (ne zaman), deneliye “damlaya” (1/434), gèçi (geçti), köçer (göçer), köçüyü “göçüyor” (1/488), dabanıy (tabanın)

İlerleyici Benzeşme : Telafer Türkmen Türkçesinde ilerleyici benzeşme aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür.

lAr > nAr, lar > rar, Ir > rr, lı > nı, nd > nn, lr > ll, nl > nn, rl > rıg, luk > lağ, md > mn, ml > mn

boyınnarını “boyunlarını” (1/479), gawurrar “gâvurlar” (1/515), wèrenner “verenler” (1/497), wèrrem “veririm” (1/502), aparram “götürürüm” (1/467), allam “alırım” (1/492), çağırram “çağırırım” (1/513), wardmannardan “merdivenlerden” (1/514), zenginner (1/498), günner (2/523), gelinneri (1/491), hınnı

(1/485), düşennen (1/434), sennen (1/508), mennen (1/489), başınnan (1/489), altunna (1/427), gellem “gelirim” (1/514), allam “alırım” (1/492), kırtullam “kurtulurum” (1/500), karannuh “karanlık” (1/432), darriğ “darlık” (1/478), gelinniğ “gelinlik” (1/505), kumlağtan “kumluk, kumsallık” (1/509), yadımnan (2/527), ‘elemnen (1/438), yetimnen (1/453)

Gerileyici Benezeşme: Telafer Türkmen Türkçesinde gerileyici benşeme aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür.

Ir > ll, zs > ss, ls > ss

Sëweller “severler” (1/439), koyallar “koyarlar” (1/495), çıhmassay “çıkamazsan” (2/527), olmassa “olmazsa” (1/441), ossa “olsa” (1/433), gelmesse “gelmezse” (2/524), diyemessey “demezsen” (1/435), yaramassam “yaramazsam” (1/464), inanmassay “inanmazsan” (2/521), uymassa “uyumazsa” (1/453)

Yer Değiştirme: Telafer Türkmen Türkçesinde yer değiştirme aşağıdaki sözcüklerde bulunmaktadır.¹

Sepmeğin “serpmenin” (1/450), görset “göster” (1/448), ğarbilnan “kalburla” (1/440), burğul “bulgur” (1/517), eskük “eksik” (1/433), torpağa “toprağa” (1/427), çarpaz “çapraz” (1/495), kirppigiy “kirpiğin” (2/520), yarpağa “yaprağa” (1/512), sarımsağın “samırsağın”, (1/474), kösküdeki “göğüsündeki” (1/506), ayna “anla” (2/524)

Telafer Türkmen Türkçesinde çokluk ikinci şahıs iyelik eki ñ>y değişmesi sonucunda +(I/ü)yIz, +yUz şekillerinde görülür. Kelley (1/429 “kafayı”)

Görülen geçmiş zaman eki, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi –DI, -DU şeklindedir.

Tasarlama kipinin şart eki, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi –sA’dır. “Oldum, sattım, wërdim” (1/456)

Telafer Türkmen Türkçesinde geniş zaman eki kalınlık incelik uyumuna uğun olarak –Ar, -I(r), -U(r) ve –r şekillerinde kullanılır. Ac aparram sussuz getirrem (1/467 “götürürüm”)

Telafer Türkmen Türkçesinde şimdiki zaman (x)I, (X)Iy eklerinin kullanıldığı görülmektedir. Kızım siye siliyem “söylüyorum” gelinim sen işit (1/444)

Telafer Türkmen Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman için iki farklı ek kullanılmaktadır. Bunlardan biri –Ib, -Ub –Ip, -Up, -Ipt(I/U) zarf-fiil şekillerine gelen –DIr, -DUr bildirme eklerinin kaynaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Diğer ise seyrek olarak kullanılan -mIş/ -mUş şekilleri de görülmektedir.

Diydiler: Abdal kış geldi? Diydi durubam titremeğe (1/435 “durmuşum”)

Mırtıy dişime çalıbam (1/447 “çalmışım”)

Boynıyın ölçisini alıbam (1/468 “almışım”)

İNCELEME

Telafer Türkmen Ağzında Bitki Adlarının Köken, Fonetik ve Morfolojik Özellikleri.²

1 Al Abbas, Mohammed (2021), "Rıza Çolakoğlu'nun Telafer'den Derlediği Metinlerde Geçen Halk Bilimi Ürünlerinde Şekil Bilgisi İncelenmesi", (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Konya. s: 366-398.

1. **Ehmet harrāsı** +(احمد حُرّاسی) **Ahmet Harası**+: Telafer’de bulunan bir bitki adıdır. Bahar aylarında karşımıza çıkmaktadır. Dikenli bir yapıya sahiptir. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabancı bir bitki olarak nitelendirmektedir. Bitki adında Telafer ağzında Arapçanın tesiriyle (ح) ve uzun (ā) harfleri olduğu gibi görülmektedir. Ayrıca Ahmet sözcüğünde a > e değişimi de göze çarpmaktadır.¹
2. **Algülü** (آل کولی) : Algülü adıyla bilinen bu bitki Telafer’in çevrelerinde görülen bir bitki adıdır. Beyaz renkli çiçekleriyle tanınır ve en çok Telafer’in kıraç yamaçlarında rastlanır. Türkçe ak ve Farça gül kelimelerinden ortaya çıkan bu bitki adı ve sıfat tamlaması şeklinde kurulmuştur. ²
3. **‘ereb si....i** + (عرب س....ی) **Arap Si....i** :Telafer’in çevrelerinde bulunan bir bitki adıdır. Kumluk arazilerde yetişen, kısa boylu bir ottur. Bitki, baharın ortasında bulunmaktadır. Köken itibarıyla Arapça “Arap ve sik” Türkçe kelimelerden ortaya çıkmıştır. Telafer ağzında Arapçanın tesiriyle (ع) ع, uzun (i) ve incelik (a > e) şekline dönüştüğü görülmektedir.³
4. **‘Asranuç** +عسرونج **Asrunç** :Telafer’de bulunan bir bitki adıdır. Bahar aylarında ortaya çıkmaktadır. Köken itibarıyla Yonancadır. Türkçede kedi otu ve avşar otu adıyla bilinmektedir. Tıbbi amaçla kullanılan şifalı bitkilerden biridir. Telafer ağzında Arapçanın tesiriyle bu bitki adında (ع) ع harfi görülmektedir. ⁴
5. **Ayran çiçeği** + آیران جیجایی **Ayran çiçeği**: Telafer’de bulunan bir bitki adıdır. Bahar aylarında önümüze çıkmaktadır. Adından da anlaşıldığı gibi beyaz renkli bir çiçektir. Köken itibarıyla Türkçedir. Ayrıca bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinin morfolojik özelliğinden uzun e > ē değişimi (çiçeği) sözcüğünde görülmektedir.⁵
6. **Bālîh Kūlāğı** + بالیغ قولاغی **Balık kulağı** : Telafer her köy bucağında yetişen Bālîh Kūlāğı bitkisi köken itibarıyla Türkçedir. Yaprakları balık kulağına benzediği için nu isimi almıştır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabancı bir bitki olarak nitelendirmektedir. Bālîh Kūlāğı isiminde Telafer Türkmen Türkçesi özelliklerini yansıtan uzun (ā), (k), (ğ) ve (h) sesleri Türkiye Türkçesinde bulunmamaktadır. ⁶
7. **Çam sakkalı** + چام صقالی **Çam sakalı** : Bu bitki adı köken itibarıyla Türkçedir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin akar suların yanında yetiştiğini aktarmıştır. Çam ağaçlarından sızıp toplanan reçine ile elde edilen bir bitki çeşididir. Türkçe çam ve sakkal kelimelerinden oluşan söz öbeğidir. Telafer’den derlediğimiz bu bitki adında Eski Türkçede olan (k) ve ikizleşme özellikleri karşımıza çıkmaktadır.⁷

1 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

2 1. (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

3 1. (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

4 1. (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

5 1. (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

6 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

7 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

8. **Çawdar öti** + **جودار اوتى** + **çawdar otu** : Telafer'in her köşesinde yetişen bir bitki adıdır. Baharda bulunur. TDK'ye göre Farsça kökenli bir kelime buğdaygillerden, unlu tane veren bir bitki anlamına geldiğini açıklamaktadır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabancı bir bitki olarak nitelendirmektedir. Bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinin özelliklerinden (w) dış dudak v'si de görülmektedir. Ayrıca uzun (ō) da karşımıza çıkmaktadır.¹
9. **Çāhır tiken** + **چاخر تیکان** + **Çakır diken** :Telafer'in yaz aylarında bulunan bir bitki adıdır. Çok dikenli bir bitkidir. (ET. çakır + ET. tiken): Aptesbozan otu olarak da bilinir. Derlediğimiz bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinin yansıtan ses özelliklerini uzun (ā) ve (h) sesler görülmektedir. Ayrıca “tiken” sözcüğünde d > t ünsüz değişimi de önümüze çıkmaktadır.²
10. **Çay** + **چاي** + **Çay**: Yapmış olduğumuz araştırma nrticesinde çay bitkisi yeşil renkli ve beyaz çiçekler açan, çay bitkisine benzeyen yumuşk dikenli ve bahar aylarında çıkan bir bitkidir. Türkçe kökenli bir bitki adı diye düşünülmektedir.
11. **Çigdem** + **چيگدام** + **Çiğdem**: Telafer'in çevrelerindeki köylerde görülen ve baharın ilk aylarında ortaya çıkan bir bitki adıdır. Farklı renkli çiçek açan bitki < ET. “çiğdem” şeklinde görülmektedir.³
12. **Çigit** + **چيگيت** + **Çiğit**: Nisan ve mayıs aylarında görülen bir bitki adıdır. Türkçede pamuk yağı (çekirdeği) diye bilinmektedir. Beyaz renkli olur. Köken itibarıyla Türkçedir. Ağızlarda farklı şekillerde kullanıldığı görülmektedir. “çiğit, cığit, cigit, çiğit, civit, ciyirt, çiğit, cığit, ciyirt, cığit, cigit, çiğid, çiğirt, çiit şekillerinde karşımıza çıkmaktadır. (T. çik+it.)⁴
13. **Çillik burnu** + **چيليك بورنى** + **Çillik burnu** :Türkmen Telafer'in bostan, bağ ve genellikle her yerinde görülen bir bitki adıdır. Kırmızı çiçek açan bu bitki yaprakları biraz uzun ve yenilmektedir. ET. Çalık şeklinde geçmektedir. (Gülensoy, 2007:215). Bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesi özelliklerinden ikizleşme olayı “çillik > çilik” şeklinde görülmektedir.⁵
14. **Çoban çiçeği** + **چوبان چيچكي** + **Çoban çiçeği**: Telafer'in çevrelerindeki tepelerde görülen bir bitki adıdır. Bahar aylarında karşımıza çıkmaktadır. İki kelimededen (çoban ve çiçekten) oluşmuştur. Türkçe kökenlidir. Telafer ağzında bu bitki adında uzun (ē) ses olayı da görülmektedir.⁶
15. **Çöl keşşürü** + **چول كشيورى** + **Çöl Keşiri** (Havucu): Adından anlaşıldığı gibi çölde bulunan bit bitki adıdır. Bahar aylarında ortaya çıkmaktadır. İnce ve beyaz çiçek tutar ve yenilmektedir. Eski Türkçe “çöl ve keşşür” kelimelerinden oluşan söz öbeğidir. Ayrıca bu bitki adında Telafer ağzını yansıtan /şş/ ikizleşme de görülmektedir. Bunun yanında “keşşür” sözcüğü Telafer Türkmen Türkçesinde “havuç” anlamında kullınılmaktadır.⁷

1 (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)

2 (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)

3 (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)

4 (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)

5 (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)

6 (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)

7 (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)

16. **Çöl torpı** + چول تورپی + **Çöl torpu**: Telafer'in en çok Çardak Tepe bölgesinde bulunan bir bitki adıdır. Torp bitkisine benzemektedir. Bahar günleri karşımıza çıkmaktadır. Türkçe kökenlidir. Telafer ağzında bu bitki adında (torpı > torpu ı > u ses olayı değişmesi görülmektedir.¹
17. **Çudur** + جدودور : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Kısa ömürlü, yabancı bir ottur. Türkçe kökenli bir kelime olarak düşünülmektedir.
18. **Dem kāvunu** + دام قاونی + Dem kavunu : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Yazın tarlalarda kendiliğinden yetişir, kavun yaprağına benzemektedir. Dem kāvunu sözcüğünde Telafer Türkmen Türkçesinin ses özelliklerinden uzun “ā” olayı da karşımıza çıkmaktadır.²
19. **Dēmir kıran** + دامیر قران + Demir kıran (ET. temir + ET. tiken+i): Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Sarı çiçekli, yere yakın sürünen bir bitkidir. Çok yıllık, otsu ve sürünücü ve sarı çiçekli bir bitkidir. Telafer'in civar köylerinde görülen bu bitki adı Türkçe kökenli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinin ses özelliklerinden uzun “ē” ve Eski Türkçe özelliklerinde bulunan “k” sesi de karşımıza çıkmaktadır.³
20. **Desttebuzan daşsağı** + داسته بوزان داشاگی + Destebuzan Taşsağı (ET. tilkü + ET. taş + ak+ı): Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Salep kökü olarak bilinen bu bitki sütle kaynatılarak tüketilmektedir. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabancı bir bitki olarak nitelendirmektedir. Ayrıca bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesini yansıtan /şş/ ikizleşme olayı da görülmektedir.⁴
21. **Dēwe dabānı** + دیوه دابانی + Deve Tabanı: Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Deve ayak izine benzeyen yaprak yapısına sahiptir. Bahar aylarında ekin aralarında çıkmaktadır. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesi özelliklerinden kapalı “ē” ve uzun “ā” ses olayları görülmektedir. Ayrıca t > d ünsüz değişimi de önümüze çıkmaktadır.⁵
22. **Doğkuz donnı** + دوقوز دونی + Dokuz Donlu: Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Lale benzeri bir çiçektir, bahar aylarında toplanır. Türkçe kökenli bir bitki adı olarak düşünülmektedir. Bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesi özelliklerinden ikizleşme olayı “kğ” “doğkuz > dokuz” sesleri karşımıza çıkmaktadır.⁶
23. **Dört dērhem** + دورت درهم + Dört derham: Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Küçük çiçeklerinden dolayı “dört dirhem” gibi hafif olduğu söylenir. Yaprakları derham parasına

1 (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

2 (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)

3 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

4 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

5 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

6 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

benzediği için bu adın aldığı düşünülmektedir. Kurtların yediği bir ot olduğuna inanılır. Bu bitki adı “dört + derhem” sözcüğünden oluşmuştur. ¹

24. Dombalan + دومبالان + Domalan : Söz konusu ad, Telafer Türkmen Türkçesi söz varlığı içerisinde yer alan bir bitki adıdır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabancı bir bitki olarak nitelendirmektedir. Toprak altında yetişir. Mantargillerdendir. Ayrıca toprağın on beş, yirmi santimetre altında yumru şeklinde yetişmiş olan ve yenilebilen bir bitkidir. Ünlü Türkoloj Hasan Eren “domabalan” sözcüğünü köken itibarıyla Türkçe olduğunu vurgulamaktadır. Türkçede “top” sözcüğünden geldiğini ileri sürmüştür. “Topaç, toprak, topuk, tombul, tobur, tomurcuk” gibi çok görevi kullanılmaktadır. Yani anlaşılan odur ki “tom” kökünden gelmektedir. Ayrıca “Kazakçada (Domala), Türkmencede (domalan) ve Anadolu ağızlarında dombalan” diye geçmektedir. (Gülensoy, 297). Türkiye Türkçesinde görülen “domalan” sözcüğü Telafer Türkmen Türkçesinde “dombalan” şeklindedir. Ortada “m” ünsüzü Telafer Türkmen Türkçesi özelliklerinden görülmektedir. ²

25. Fatmaana çürēgi + فاطمة آنا جوراکی + Fatmaana Çöreği (ekmeği): Derlediğimiz bu bitki adı, Telafer Türkmen Türkçesinin dallarında filizlenmiş bir isimdir. Çiçeği çöreğe benzetildiği için bu isim verildiği düşünülmektedir. Köken itibarıyla Türkçe olduğu kesin değildir. Ayrıca bu bitki adında, Telafer Türkmen Türkçesinde uzun “ē” ve ö > ü değişimi ses özelliği de görülmektedir. ³

26. Gerdi + کردی + Gerdi : Karşımıza çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. Köken itibarıyla Farsça olduğu düşünülmektedir. Farsçada “gerdime” şeklinde bir tür yeşil ot olduğu görülmektedir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinde uzun “ē” ses bilgisi özelliği de görülmektedir. ⁴

27. Gilgil + کل کل + Gilgil: Bu terim, Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adlandırmalarında kullanılan bir örnektir. Arpa ve buğday hasadı zamanında çıkan siyah renkli bitki adıdır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabancı bir bitki olarak nitelendirmektedir. Sözcüklere bakıldığında böyle kelimeye rastlanmamıştır. Farsça bir bitki olduğu düşünülmektedir. ⁵

28. Köbek közēsi + کوباک کوزاسی + Göbek közesi : Bu terim, Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adlandırmalarında kullanılan bir örnektir. Yuvarlak göbek kısmına benzeyen bir çiçeklidir. Adından anlaşıldığına göre Türkçe kökenlidir. Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan “köbek”

1 (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

2 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

3 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

4 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

5 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

sözcüğünde “g > k” ünsüz değişimi görülmektedir. Ayrıca uzun “ē” ses bilgisi olayı da karşımıza çıkmaktadır.¹

- 29. Gürçin** + كورجين + Gürçin (ısırgan otu) : Bu kelime, Telafer Türkmenlerinin dilinde bitkilere verilen adlardan biridir. Bahar ve yaz aylarında çıkan bir bitki adıdır. Yeşil renkli mide ağrısına ilaç olarak kullanılır. Türkiye Türkçesinde “ısırgan otu” olarak bilinmektedir. Köken itibarıyla Türkçe olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu sözcükte uzun “ī” ses özelliği olayı da görülmektedir.
- 30. Gözası** + كوز آسى + Gözası : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Çiçeğinin ortası göz gibi olduğu için bu ad verildiği düşünülmektedir. Köken itibarıyla Türkçedir. Sözcüklerde buna benzer bir bitki adı görülmemiştir.²
- 31. Günebağan** + كونه بخان + Günebakan : Karşımıza çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. Sarı renkli bir bitkidir. Türkçe kökenlidir. Eski Türkçede “Kün” ve “bakan” sözcüğünden müteşekildir. Kırgız Türkçesinde “künkarama”, Altayda “kunkuruma” şeklindedir. Bunun yanında “Günebağan” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “ayçiçeği” olarak da bilinir. Bu bitki adında Türkiye Türkçesinde bulunmayan “h” sesi olayı da önümüze çıkmaktadır.³
- 32. Gret** + كرات + Gret : Bu terim, Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adlandırmalarında kullanılan bir örnektir. Pırasa gibi uzun yaprakları bulunur. Yabancı bir sözcük olduğu düşünülmektedir. Sözcüklere bakıldığında böyle kelimeye rastlanmamıştır.⁴
- 33. Hamaka** + حمقة + Hamaka : Bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinin dallarında filizlenmiş bir bitki adıdır. Bahar ve yaz ayları ortasında çıkan bir bitki adıdır. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Bilimsel adı “Rumex vesicarius” adı olarak geçmektedir. Türkiye Türkçesinde ve Anadolu Ağızlarında “acıgıcı, ekşikulak, Ebemekşisi, Ekşilik, Ekşimik, Turşuotu” diye geçmektedir. Arapça kökenli bir sözcük olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu adda Türkiye Türkçesinde bulunmayan “h” sesi olayı da görülmektedir.⁵
- 34. Handıl gözi** + حنضل كوزى + Handal gözü : Bu terim, Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adlandırmalarında kullanılan bir örnektir. “Handıl gözi” sözcüğü kavun bitkisine verildiği bir addır. Ayrıca Telafer Türkmen Türkçesinde görülen “h” sesi olayı bu bitki adı üzerinde görülmektedir. Bunun yanında “gözi” sözcüğünde ünlü değişmesi “ü > i” olayı da karşımıza çıkmaktadır.
- 35. Harra** + حررة + Hara : Bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinin dallarında filizlenmiş bir bitki adıdır. Yaz ve bahar aylarında çıkan bir bitki adıdır. Ayrıca Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat

1 (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

2 (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

3 (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

4 (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)

5 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştğini aktarmıştır. Telafer Türkmen Türkçesinde görülen “h” sesi olayı bu bitki adı üzerinde görülmektedir.¹

- 36. Çütçüt** + جوت جوت + Çütçüt : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. İkizleşmeli söylenişle bilinen, küçük yapraklı bir bitkidir.
- 37. Havunç** + حاونج + Havunç : Karşımıza çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. Bahar aylarında çıkan bir bitki yeşil renkli güzel kokuludur. Bu bitki adı Arapçada “havaiç” حاونج şeklinde geçmektedir. Havunç sözcüğü de Telafer Türkmen Türkçesine Arapçanın tesiriyle geçmiştir. Ayrıca Telafer Türkmen Türkçesinde görülen “h” sesi olayı bu bitki adı üzerinde görülmektedir.
- 38. İlan bıtası** + ايلان بطاسى + Yılan bıtası (bitkisi) : Bu kelime, Telafer Türkmenlerinin dilinde bitkilere verilen adlardan biridir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin yabancı bitki olarak aktarmıştır. Türkçe kökenli bir kelime olduğu düşünülmektedir. “yılan + bıt” sözcüğünden müteşekildir. Telafer Türkmen Türkçesinde bitki “bıt” şeklinde kullanılır. Dolayısıyla bu bitki adında ünsüz düşmesi “yılan > ilan” ve uzun “ā” ses bilgisi hadisesi de görülmektedir.
- 39. İşeg kengeri** + ايشه ك كانكر اى + Eşek Kengeri : Söz konusu ad, Telafer Türkmen Türkçesi söz varlığı içerisinde yer alan bir bitki adıdır. Bahar ve kışın aylarında yeşil ve dikenli olur. Aynı zamanda yenilir de. Anadolu ağzlarında “Bayırturpu, yabancı kaşık otu olarak tanımlanan bu bitki Türkçe eşek < eşgek ve kengeri turp < söz öbeğinden oluşmuştur. Telafer Türkmen Türkçesinde söz konusu bitki adı, çeşitli fonetik değişim ve ses olaylarını barındırmaktadır. “e” > e (işeg > eşek) değişimi, uzun “ē” gibi hadisler göze çarpmaktadır.
- 40. Kāhurt kum** + كاخورت قوم + Kahurt Kum : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Çorak topraklarda, toprak kumu üzerinde yetiştiği bilinmektedir. Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adının, fonetik süreçlere tabi olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle uzun “ā” ve Türkiye Türkçesinde bulunmayan “h” sesi hadisesi de göze çarpmaktadır.
- 41. Keklük öti** + كاكلوك اوطى + Keklik otu : Araştırmamızda karşımıza çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. Telafer’de yenilen bir ot adıdır. Yeşil renklidir. Herhalde keklik kuşunun yediği bir ot türüdür. Ayrıca Telafer Türkmen Türkçesinde, bu bitki adı telaffuz edilirken uzun “ō” ses olayı ve ünlü değişimiyle ü > i “Keklik > keklük sözcüğünde karşılaşmaktadır.
- 42. Kelme keşşür** + كلمه كمشور + Kelme Keşir (Havuç) : Söz konusu ad, Telafer Türkmen Türkçesi söz varlığı içerisinde yer alan bir bitki adıdır. Telafer’in kıraç bölgelerde rastlanan, kökü yenilen bir bitkidir. Kökeni Türkçe olduğu düşünülmektedir. “Keşşür” sözcüğü ise eski Türkçede “havuç”

1 <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

anlamına gelmektedir. Ayrıca Telafer Türkmen Türkçesinde ikizleşme olayı “keşşür > keşir > havuç” sözcüğünde görülmektedir.

43. **Kenger** + كنگر Kenger : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Dikenli yapısı vardır, bazı türleri çiğ olarak tüketilir. Bahar aylarında ortaya çıkmaktadır. Farsça kökenli bir sözcüktür. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin yabancı bitki olarak aktarmıştır.
44. **Kerēfis** + كرافس (< Ar. karafs): Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Kereviz olarak bilinir, yaprakları yeşildir. Özellikle dolma ve kepap yaparken kullanılır. Köken olarak Arapçadır. Telafer Türkmen Türkçesinde söz konusu bitki adı, uzun “ē” “Kerēfis > karafs” ses olayını barındırmaktadır.
45. **Koçman başı** + قوچمان باشی + Koçman başı : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Dağ başlarında çıkan sert yapraklı bir bitkidir. Köken itibarıyla Türkçe olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adını incelendiğinde, uzun “ā” “bāşı > başı” sözcüğünde fonetik olayı gözlenmektedir.
46. **Köspebelek** + كوسبابلک Köspebelek > göbelek (Mantar) : Çalışmamızda önümüze çıkan bu terim Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adlandırmalarında kullanılan bir örnektir. Kökeni Türkçedir. Sözcüklerde bu kelimeye rastlanmıştır. Eski Türkçede “kökelek” diye geçmektedir. Türkmen Türkçesinde “kömelek”, Azerbaycan Türkçesinde ise “göbalek” diye kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde “mantar” olarak geçer.
47. **Kuş Dimdiği** + قوش ديمديكي Kuş dimdiği (Kuş gagası) : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Kuş gagasına benzetilen bir yapısı vardır. Kökeni Türkçe olduğu düşünülmektedir. Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adı fonetik değişimlere uğramaktadır. Özellikle Eski Türkçede bulunan “K” sesi ve uzun “i” hadisleri de karşımıza çıkmaktadır.
48. **Külçe çiçeği** + كولجه جيگي + Külçe çiçeği (Papatya Çiçeği) : Karşımıza çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. Rıza Çolakoğlu’na göre söz konusu bitki, geleneksel olarak karın ağrısını gidermek amacıyla kullanılmaktadır. Sarı ve beyaz çiçeklidir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin akar suların yanında yetiştiğini aktarmıştır. Türkiye Türkçesinde “papatya” olarak geçer. Papatya sözcüğünün de kökeni Yunanca’dır. Sözcüklere bakıldığında “Külçe çiçeği” diye bir sözcüğe rastlanmamıştır. Bunun yanında Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adında uzun “ē” sesi olayı da görülmektedir.
49. **Missis başı** + مسيس باشی + Missis başı : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Çöllerde kendiliğinden çıkan, kısa boylu bir bitkidir. Bunun yanında Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adında uzun “ā” sesi olayı da görülmektedir.

50. **Menevşe** + منوشه + Menekşe (< Far. benefşe): Bu terim, Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adlandırmalarında kullanılan bir örnektir. Baharda açan mor çiçekli bitkidir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Farsça kökenlidir. Türkiye Türkçesinde menekşe diye geçmektedir. Ayrıca bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinin fonetik özelliklerinden ünsüz değişmesi “v” > “k” önümüze çıkmaktadır.
51. **Osrağ çiçeği** + اوصراغ جيچاكي + Osrak çiçeği : Bu terim, Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adlandırmalarında kullanılan bir örnektir. Bahar aylarında sarı renkli olarak karşımıza çıkmaktadır. Söylentilere göre kokusu güzel olmadığından dolayı bu ismi almıştır. Türkçe kökenlidir. Bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinin özelliklerinden uzun “ē” ve “ī” sesleri de karşımıza çıkmaktadır.
52. **Ot tohumu** + اوت طوخمى + Ot tohumu : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Yabani otların tohumuna verilen addır. Sözcüklere bakıldığında böyle bir bitki adına rastlanmamıştır. Ayrıca Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adı incelendiğinde, “h > h” ses değişmesine rastlanmıştır.
53. **Parçalığ** + برچالغ + Parçalık : Çalışmamızda önümüze çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabani bir bitki olarak nitelendirmektedir. Türkçe kökenli olduğu düşünülmektedir. “Parça” kökü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Telafer Türkmen Türkçesinde de bölünmüş, ayrılmış parça anlamında kullanılır. “-lık” eki eklenince, ses bakımından herhangi bir ünlü daralması ya da ünsüz değişmesi görülmez. Telafer ağzında da aynı şekilde telaffuz edilir. Ancak sözlüklerde böyle bir bitki adına rastlanmamıştır. Bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinin özelliklerinden “ğ” sesi de karşımıza çıkmaktadır.
54. **Pempez** + بمپاز + Pempez : Çalışmamızda önümüze çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. TDK’nin sözlüklerinde böyle bir isme rastlanmamıştır.
55. **Pēncēr** + بينجر + Pancar (ebegümeci): Bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinin dallarında filizlenmiş bir ot adıdır. Bahar aylarında çıkan ot Türkiye Türkçesinde “pancar, emegümeci, mancar gibi) isimler almıştır. Ermenice’de “ banjar” şeklinde kullanılmaktadır. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Ayrıca bu bitki adında Telafer Türkmen Türkçesinin özelliklerinden “ē” ve uzun “ē” sesleri de karşımıza çıkmaktadır.
56. **Pissik daşşāğı** + بيسك داشاغي + Pisik (Kendi) Taşağı : Olgunlaşmamış kaysıya benzeyen bir tür ot adıdır. Telafer’in kıraç ve çöllerinde görülen bu bitki adına hiç bir sözlüklerde rastlanmamıştır. Köken itibarıyla Farsça “Pissik, pişik” ve Türkçe “daşşāğı” söz öbeğinden oluşmuştur. Bunun yanında Telafer Türkmen Türkçesinde “pissik” “Pisi, kendi” anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca bu bitki adında fonetik olayları uzun “ā”, “ğ” sesi ve ikizleşme “şş” “daşşāğı > taşāğı” önümüze çıkmaktadır.

57. **Kezzuh Tiken** + قزوح تیکان + Kazuh Diken : Çalışmamızda önümüze çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. Dikenli ve ince yapraklı bir bitkidir. TDK'nin sözlüklerinde böyle bir isme rastlanmamıştır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabancı bir bitki olarak nitelendirmektedir. Telafer Türkmen Türkçesinde söz konusu bitki adı, çeşitli fonetik değişim ve ses olaylarını barındırmaktadır. Özellikle Arapçanın tesiriyle geçen “K” ve “h” sesleri görülmektedir. Bunun yanında “t > d” değişimi “diken > tiken” olayı da göze çarpmaktadır.
58. **Kızıl Kurt** + قزیل قورت + Kızıl Kurt : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Kırmızı çiçekli, dikenli bir bitkidir. Sıfat tamlaması biçiminde birleşik isim şeklinde geçmektedir. Kelime iki kısımdan oluşur: kızıl + kurt. Bunun yanında Eski Türkçede görülen “k” sesi Telafer Türkmen Türkçesinde de görülmektedir.
59. **Kızlar Çiçeği** + قزلار جيجکي + Kızlar çiçeği : Araştırmamızda karşımıza çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitki adlarında sayılmaktadır. Güzel kokulu ve bahar aylarında çıkan bir tür çiçektir. Telafer Türkmen Türkçesinde söz konusu bitki adı, çeşitli fonetik değişim barındırmaktadır. Özellikle Eski Türkçede görülen “k” sesi, uzun “ē” de görülmektedir.
60. **Koyun Sakkızı** + قوين صقیزی + Koyun sakızı : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Bahar aylarında önümüze çıkmaktadır. Beyaz çiçeklidir. Köken itibarıyla Türkçe olduğu düşünülmektedir. “Koyun” ve Sakkızı” söz öbeğinden oluşmuştur. Ayrıca bu bitki adında fonetik olayları “k” sesi, ünlü değişmesi “u > ı “koyun > koyun ve ikizleşme “kk” “sakkızı > sakızı” önümüze çıkmaktadır.
61. **Koyun Emceği** + قوين امجکي + Koyun emceği : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Koyun memesine benzeyen çiçek yapısına sahiptir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştğini aktarmıştır. Türkçe kökenli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu bitki adında fonetik olayları “k” sesi, uzun “ē” ve ünlü değişmesi “u > ı “koyun > koyun önümüze çıkmaktadır.
62. **Kurd Dörtderhem** + قورت دورت درهم + Kurt dörtderhem : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Kurtların yediği bir ot olduğuna söylenilir. Sözlüklerde böyle bir isme rastlanmamıştır. Ayrıca bu bitki adında fonetik olayları “k” sesi ve ünlü değişmesi “e > i “Dörtderhem > dörtderhem önümüze çıkmaktadır.
63. **Kuş Üzümi** + قوش اوزومی + Kuş üzümü : Söz konusu ad, Telafer Türkmen Türkçesi söz varlığı içerisinde yer alan bir bitki adıdır. Ufacık bir rengerektir. Yenilir ve ekşi bir tadı bulunmaktadır. Yaklaşık 1 metre boya uzanır. (ET. kuş + üz-üm+ i): Ahududu, çoban üzümü, it üzümü şeklinde geçmektedir. Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adının, ünlü değişimleri gibi fonetik süreçlere tabi olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle “k” sesi ve “i > ü” değişimi de görülmektedir.

- 64. Kuzu kulağı** قوزي قولاغی + Kuzu kulağı : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Ekşi tadıdır. Avrupa ve Asya kökenli, çok yıllık otsu bir bitkidir. Yaprakları salatalarda veya çorbalarda, çay olarak da tüketilebilir. Kırmızı gövdesi, ok şeklinde yaprakları ve mor, pembe ya da beyaz çiçekleriyle tanınır. (ET. kuzu + ET. kulkak+ı) biçiminde görülür. Bilimsel adı da “Rumex acetosella” şeklindedir. Ayrıca bu bitki adında fonetik olayları “k” ve uzun “ā” sesleri önümüze çıkmaktadır.
- 65. Kızoğlan çiçeği** قيز اوغلان جيچاکی + Kızoğlan çiçeği : Bahar aylarında çıkan bir bitki adıdır. Beyaz ve kırmızı renkli çiçeği bulunur.
- 66. Raşad** رشاد + Raşad : Kış ve bahar aylarında çıkan bir bitki adıdır. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Arapça kökenlidir. Bilimsel adı lepidiumdur. Türkiye Türkçesinde ise “maca, tere, kır teresi” gibi isimleri mevcuttur.
- 67. Rehhen** رخان + Rehan : Arapçada “rihan” olarak bilinir. Yemeklerde kullanılan bir bitki adıdır. Bilimsel adı “ocimum”dur. Kokusu çok güzel olan bu bitkinin Türkiye Türkçesinde “fesleğen” olarak geçmektedir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin akar suların yanında çıktığını aktarmıştır. Telafer Türkmen Türkçesinde bu ad üzerinde ikizleşme olayı “hh” “Rehhen > rehan” görülmektedir.
- 68. Roça** روجا + Roça : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. İnce yapraklı, dağlık bölgelerde bulunan bir bitkidir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Bilimsel adı “aglaonema” şeklindedir. Türkiye Türkçesinde ise “melek hanım çiçeğidir” .
- 69. Se‘ed** سعد + Saad : Derelerde çıkan bir bitki adıdır. Yuvarlık yapraklıdır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabancı bir bitki olarak nitelendirmektedir. Telafer Türkmen Türkçesinde, bu bitki adını söylerken çeşitli ses değişiklikleriyle karşılaşırız. Özellikle Arapçanın tesiriyle “ع” ve uzun “ē” sesi “a > e” değişimi gibi olaylar karşımıza çıkmaktadır.
- 70. Silik** سيليك + Silik : Bahar aylarında özellikle Tehtuk Deresi’nde bulunan bir bitki adıdır. Bu bitki adının kökeni tam olarak bilinmemektedir.
- 71. Sıgıl kuyruğu** صغیل قویروغی + Sıgıl kuyruğu : Kınaya benzeyen bir bitki adıdır. Sarı renklidir. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır.
- 72. Sarmaşuh** صرماشوخ + Sarmaşık : (ET. sar-ım +a-ş-ık): Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Sarmaşık gillerden, koyu yeşil renkli, değişik biçimli yaprakları olan, sap ve dallarından çıkan küçük ek köklerle dik, düz yerlere yapışarak tırmanan bitki. Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adı incelendiğinde, farklı ses değişiklikleri ve fonetik olaylar gözlenmektedir. Özellikle “h” sesi “u > ı” değişimi sarmaşuh > sarmaşık hadisesi önümüze çıkar.

73. **Süssü** + سوسي + susi : Biçin zamanlarında arpa ve buğday içinde bulunan bir bitki adıdır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabani bir bitki olarak nitelendirmektedir.
74. **Şefelleh** + شفلح + Şefallah : Karpuz benzeyen bir bitki adıdır. Yeşil ve içi kırmızı olur. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Türkiye Türkçesinde “gübre otu” olarak bilinmektedir. Arapçada “şecira” şeklinde geçer. Türkiye Türkçesinde bulunmayan “h” sesi bu bitki adında görülmektedir.
75. **Şekerrük** + شكرروك + Şekerik > Şekerlik : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Tatlımsı tadıyla bilinen bir ottur. Şeker + rük ekinden oluşmuştur. Ayrıca, bu bitki üzerinde ilerleyici ünsüz benzeşmesi: -rük → -lik olarak görülmektedir.
76. **Şıkşıka** + شقشقة + Şıkşıka : Telafer’e bağlı Ceddüh köyü civarlarında bulunan bir bitki adıdır. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. Kuyu pembe bir ufacık bir çiçek adıdır. Kökeni Türkçe olduğu düşünülmektedir.
77. **Tatran** + طتران + Tatran : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Sarı çiçekli, suda bekletilerek kullanılan bir ilaç olarak kullanılır. Kökeni hakkında kesin bir bilgiye ulaşılmamıştır. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin yabani bitkisi olarak aktarmıştır.
78. **Tavuğ yatırından bitāsi** + طاوغ ياطرضان بيطاسی + Tavuk yatırdan bitası (bitkisi) : Telafer görülen bir bitki adıdır. Telafer Türkmen Türkçesinde, bu bitki adını söylerken çeşitli ses değişiklikleriyle karşılaşırız. Özellikle “k > g değişimi ve uzun “ā” ses hadisesi de görülmektedir.
79. **Toppalağ** + طوبلاغ + Topalak : Karşımıza çıkan bu ad, Telafer Türkmen Türkçesinde bitkiler için kullanılan adlardan biridir. Söz konusu bitki, geleneksel olarak karın ağrısını gidermek amacıyla kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde “topalak” şeklindedir. Arapçada “elseed” olarak kullanılır. Telafer Türkmen Türkçesinde, bu bitki adını söylerken ikizleşme olayı “pp” karşımıza çıkar.
80. **Doyuzağırşığı** + دويوز اغريشاغی + Domuzğırşığı: Pembe ve beyaz çiçekli bitkidir. Hayvan adıyla oluşan bir bitki adıdır. Telafer Türkmen türkçesinde Telafer Türkmen Türkçesinde, bu bitki adını söylerken “y > m “doyuz > domuz değişimi ses görülmektedir.
81. **Torp** + طوب + Torp : Kış aylarında görülen bir bitkidir.
82. **Torşing** + طورشنك + Tuşing : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Hafif ekşi tadıyla bilinir, salatalara da katılır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabani bir bitki olarak nitelendirmektedir.
83. **Üzerik** + اوزريك + **Üzerlik**: Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Sedef otugillerden, acı tohumları susama benzeyen, beyaz çiçekli, çok dallı, halk arasında tütüsü olarak kullanılan sıcak bölge bitkisidir. Yüzerlik olarak da bilinmektedir. Üzerlik, aslında yabani sedef

otu olması sebebiyle Orta Türkçede 'sedef otu' olarak geçen ilrük (~ eldrük) sözünün Oğuzlar tarafından 'yabani sedef otu' karşılığında olmak üzere yoz ilrük adıyla kullanılmasından çıkmıştır.

- 84. Hārñub** + خرنوب + Harnup : Türkiye Türkçesinde “keçiboynuzu olarak bilinen bir bitki adıdır. Baklagil türlerinden ve baharın sonunda ve yazın başlarında çıkan bir bitki çeşididir. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabani bir bitki olarak nitelendirmektedir. Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adı incelendiğinde, “h”, uzun “ā” sesleri ve b > p değişimi olayları gözlenmektedir.”
- 85. Hıtmı** + ختمی + Hatmi : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Türkiye Türkçesinde Hatmi çiçeği şeklinde geçer. Çiçekleri süs amacıyla kullanılır. Arapça’da Hatmi olarak da bilinir. Telafer Türkmen Türkçesinde, bu bitki adını söylerken ses değişiklikleriyle karşılaşırız. Özellikle “h” sesi ünlü değişimi “a > ı” gibi hadiseler görülmektedir. ¹
- 86. Hōruz gözi** + خوروز كوزی + Horuz Gözü : Telafer’in çevrelerindeki tepelerde görülen bir bitki adıdır. Bahar aylarında karşımıza çıkmaktadır. İki kelimededen (horuz ve göz) öbeğinden oluşmuştur. Türkçe kökenlidir. Telafer ağzında bu bitki adında uzun (ō), “h”, uzun “ō” ve “ĩ” sesleri görülmektedir.
- 87. Yağlı kum** + ياغلی قوم + Yağlı kum : Telafer’de kullanılan bir bitki adıdır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabani bir bitki olarak nitelendirmektedir.
- 88. Yağlı çürək** + ياغلی چورك + Yağlı Çörek : Bahar aylarında çıkan ve yenilebilen bir bitkidir. Telafer ağzında bu bitki adında uzun (ā), ve `ö > ü` değişimi de görülmektedir.
- 89. Yalguz ayağ** + يالغوز اياخ + Yalnız ayak : Sıfat tamlaması biçiminde görülen bir bitki adıdır. “Yalguz” sözcüğü Telafer Türkmen Türkçesinde “yanlız” anlamına gelir.
- 90. Yārpız** + ياربز + Yarpız : Yabani nane olarak bilinir, güzel kokuludur. Ballıbabagillerden, çiçekleri birbirinden ayrı halka durumunda, nane türünden, kısa saplı, az veya çok tüylü, güzel kokulu bir bitkidir. (< ET. yarpuz) şeklinde geçer. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin akar suların yanında yetiştiğini aktarmıştır.
- 91. Yaz alma** + ياز الما + Yaz alma : Sıfat tamlaması biçiminde görülen bir bitki adıdır. ²
- 92. Yonca** + يونجا + Yonca : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Üç yapraklı, hayvan yemi olarak kullanılan bir bitkidir.
- 93. Zemite** + زميته + Zemite : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. ³
- 94. Zēriç** + زاريچ + Zeriç : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adı incelendiğinde, uzun “ē” olayı görülmektedir. ⁴

¹ <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

² <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

³ <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

⁴ <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

95. **Zuvan sakıızı** + زوان صقیزی + Zuvan sakızı : Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bir bitki adıdır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabani bir bitki olarak nitelendirmektedir. Telafer Türkmen Türkçesinde bu bitki adı incelendiğinde, ikizleşme olayı “kk” görülmektedir. ¹
96. **Ƙınnibre** + قننبره + Kinnibre : Telafer’in Bağlarda çıkan bir ot adıdır. Rıza Çolakoğlu, söz konusu bitkiyi yabani bir bitki olarak nitelendirmektedir. Bilimsel adı “Cardaria” olarak bilinir. Yemek olarak da kullanılır. ²
97. **Sakıız ağacı** + صقیز اغاجی + Sakız ağacı : Telafer’in bağlarında özellikle özellikle Hayyugölü etrafında yetişen bir ağaç adıdır. Rıza Çolakoğlu ile yaptığımız mülakat sırasında, bu bitkinin tarlarda yetiştiğini aktarmıştır. ³
98. **Çoğan** + جوغان + Çoğan : Rıza Çolakoğlu’na göre, Telafer’de 1960’lı yıllarda bu bitki, deterjan kullanılmadan elbiseleri yıkamak için geleneksel olarak kullanılmaktaydı. ⁴

Telafer Türkmen Türkçesinde Bitki Adlarının Sınıflandırılması aşağıda görüldüğü gibidir.

Millet Adı Kurulan Bitki Adları

‘ereb siki + (عرب سكي)+Arap Siki

Cinsiyet Bildiren Bitki Adları

Ƙızoğlan çiçeği + قیز اوغلان جیجاکلی + Kızoğlan çiçeği

Ƙızlar Çiçeği + قیزلار جیجاکلی + Kızlar çiçeği

Meslek ve Çalışmayla İlgili Bitki Adları

Çoban çiçeği + جویان جیجاکلی

Hayvan Adlarıyla Kurulan Bitki Adları

Bālīḥ Ƙulāğı + بالیغ قولاغی + Balık kulağı

Dēwe dabānı + دیوه دابانی + Deve Tabanı:

İlan bītāsı + ایلان بطاسی + Yılan bıtası (bitkisi)

İşēg kengēri + ایشه ک کانکرای + Eşek Kengeri

Keklūk ōtı + کاکلوك اوطی + Keklik otu

Ƙuş Dimdigī + قوش دیمدیگی + Kuş dimdiği

Pissik daşşāğı + بیسک داشاغی + Pisik (Kendi) Taşağı

Ƙızılƙurt + قزیل قورت + Kızılƙurt

Ƙoyın Saƙıızı + قوین صقیزی + Koyun sakızı

Ƙoyın Emcēgi + قوین امجاکلی + Koyun emceği

Ƙurd Dörtderhem + قورت دورت درهم

Ƙuzu ƙulāğı + قوزی قولاغی + Kuzu kulağı

Tavug yātırdan bītāsı + طاوغ یاتیردان بیتاسی + Tavuk yatırdan bıtası (bitkisi)

Ḥōruz gōzī + خوروز گوزی + Horuz Gözü

Organ Adlarından Oluşan Bitki Adları

¹ <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

² <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

³ <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

⁴ <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>

Handıl gözi + حنضل كوزى + Handal gözü
 Desttebuzan daşşagı + داسته بوزان داشاغی + Destebuzan Taşağı
 Çillik burnu + جيلك بورنى + Çillik burnu
 Sığıl kuyruğu + صغیل قویروغی + Sığıl kuyruğu
 Kuzu kulağı + قوزي قولاغی + Kuzu kulağı
 Kuş dimdiği + قوش ديمديگي + Kuş dimdiği

Unvan Bildiren Bitki Adları

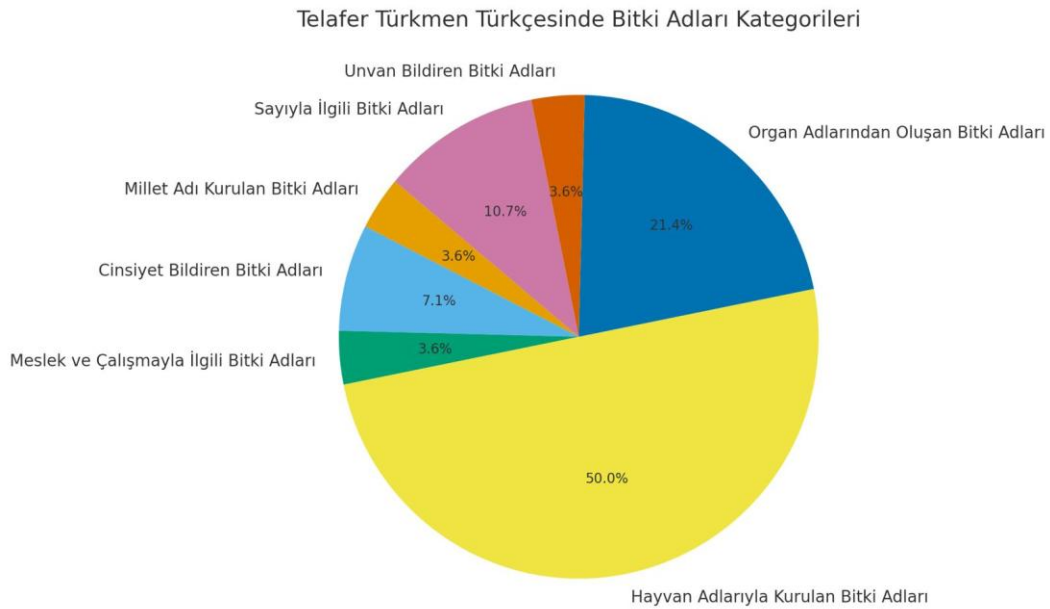
Fatmaana çürēgi + فاطمة آنا جوراکی + Fatmaana

Sayıyla İlgili Bitki Adları

Dokkuz donnı + دوقوز دونى + Dokuz Donlu

Dört dèrhem + دورت درهم + Dört derham

Kurd Dörtderhem + قورت دورت درهم + Kurt dörtderhem

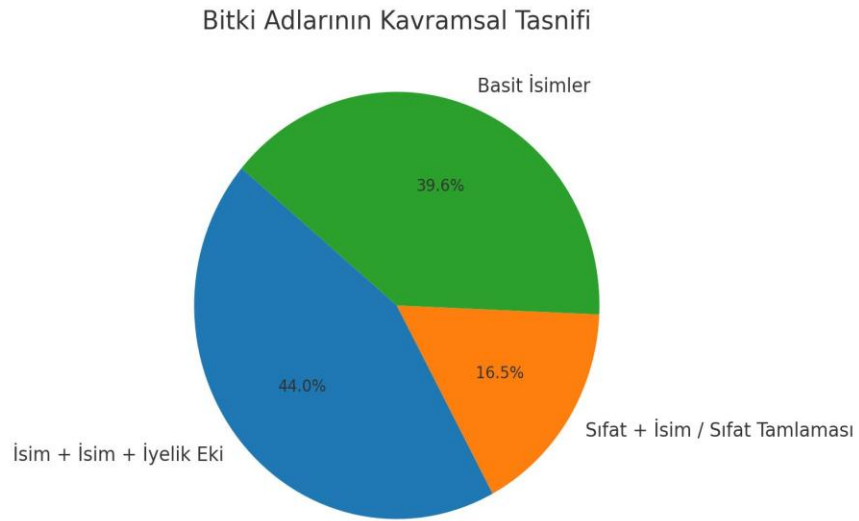

Telafer Türkmen Türkçesinden derlediğimiz bitki adları (“İsim + İsim + İyelik Eki, Sıfat + İsim / Sıfat Tamlaması ve Basit İsimler”) şeklinde de incelenmiştir.

S	İsim + İsim + İyelik Eki	Sıfat+İsim/Sıfat Tamlaması	Basit İsimler
	Ehmet + harrā+sı	Dēmir kıran	‘Asranuç
	Bālīh + Kulāğ+ı	Kızılkurt	Ayran
	Çam + sakkal+ı	Yalguz ayağ	Çay
	Çawdar + ôt+ı	Yaz alma	Çigdem
	Çoban + çiçēg+i	Yāğlı kum	Çigit
	Dem + kāvun+u	Yāğlı çürēk	Çudur
	Desttebuzan + daşşag+ ı	Kurd Dörtderhem	Dombalan
	Dēwe + dabān+ ı	Kezzuh Tiken	Gērdi
	Fatmaana + çürēg+ i	Dört dèrhem	Gilgil
	Köbek+ közē+si	Çāhır tiken	Gürçin
	Handıl + göz+i	Dokkuz donnı	Gözası

İlan + bitā+sı	Kelme keşşür	Gret
İşēg + kengēr+i		Harra
Keklük + ōt+ı		Çütçüt
Koçman + bāş+ı		Havunç
Kuş + Dimdig+ı		Kenger
Külçe + çiçēg+i		Kerēfis
Missis + bāş+ı		Köspebelek
Koyın + Emcēg+i		Menevşe
Koyın + Sakķız+ı		Toppalağ
Kuş + Üzüm+ı		Zuwan
Kuzu + kulāğ+ı		Parçalığ
Kızoğlan+ çiçēg+i		Pempez
Tavug + yātırdan + bitā+sı		Pēncēr
Hōruz + gōz+ı		Sarmaşuğ
Sakķız + ağac+ı		Süssü
Ayran + çiçēg+i		Şefelleğ
Çöl + keşşēür+ü		Şekerrük
Çöl + torp+ı		Şıkşıka
Çillik + burn+u		Tatran
Osrağ + çiçēg+ı		Torp
Ot + tohum+ı		Torşing
Pissik+ daşşāğ+ı		Hārnuḅ
Kızlar+ Çiçēg+i		Hıtmı
Sıgıl+ kuyruğ+u		Yārpız
Al+gül+ü		Yonca
		Zemite
		Zēriç
		Qinnibre

Bitki Adlarının Kavramsal Tasnifine Göre Sayısal Verileri

SONUÇ

Telafer Türkmen Türkçesinde işledilen bitki adları, yalnızca birer söz varlığı unsuru olmayıp, Türkmen toplumunun tabiatla kurduğu münasebetin, üretim tarzlarının ve kültürel hafızasının da açık bir göstergesidir. Bu adlar, bölgenin ekolojik çevresi, halk hekimliği bilgisi, tarımsal tecrübesi ve inanç dünyası ile yakından ilişkilidir. Bu çalışmada derlenen 98 bitki adı, Telafer Türkmen Türkçesinin zengin söz hazinesini ortaya koymakta ve bu söz varlığının korunmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Son yıllarda yaşanan dil değişimleri, şehirleşme süreci ve Arapça etkisinin artması, yerel bitki adlarının unutulmasına yol açmaktadır. Bu sebeple, Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan bitki adlarının sistemli bir biçimde tespit edilip belgelenmesi, yalnızca dilbilimsel bakımdan değil, aynı zamanda kültürel devamlılık açısından da büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma, Telafer Türkmen Türkçesinin doğaya dayalı söz varlığını kayıt altına alarak, Türkmen kültürünün çevresiyle kurduğu tarihi bağları görünür kılmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, ileride yapılacak olan etimolojik, morfolojik ve karşılaştırmalı araştırmalara da sağlam bir kaynak teşkil etmektedir.

References

1. ABOŞ, Kahtan Ahmet (1969). Sevre't Telafer 1920 Milâdî Ve'l Haraket'ül Vataniyet'ül Uhra V'i Mantakat'ul Cezire. El-Azhar Basım ve Yayın Matbaası, Bağdat.
2. Al Abbas, Mohammed (2021). *A Study on the Form Analysis of Folk Science Products in the Texts Collected by Rıza Çolakoğlu from Telafer*. Master's Thesis, Necmettin Erbakan University, Graduate School of Social Sciences, Konya.
3. BANGUOĞLU, Tahsin (2015) "Türkçenin Grameri", TDK Yayınları, 10. Baskı, Ankara.
4. BAREM, Ghadeer (2018), *"Telafer Mikrotoponimleri ve Dil İncelenmesi"*, (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İzmir.
5. BAYATİ, Noor, (2017). *"Telafer Türkmen Ağzı Üzerine Bir İnceleme"* (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
6. BAYATLI, H. K. (1996). "Irak Türkmen Türkçesi": Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dili Kurumu Yayınları. Ankara.
7. BAYTOP, Turhan. Türkçe Bitki Adları Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.
8. BULUÇ, S. (2007). "Irak Türk Ağızlarının Bazı Ses Özellikleri Makaleler", Hazırlayan Zeynep Korkmaz, Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara.
9. ÇOLAKOĞLU, Rıza, (2017). "Telafer Folkloru", Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul.
10. ÇOLAKOĞLU, Rıza, (2020) "Hoyrat ve Manilerim", El-Şuruk Yayınları, Musul.
11. DOĞAN, Talip (2020) "Kaşkay Türkçesinde Geniş Zaman Çekiminde Gelişen Biçimler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi Yayınları*, Konya, 25-37.
12. EL-REŞİD, Reşid Abdülkadir(2017). "El-Veciz Vi't Tarih Telafer". Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul.
13. EL-SEYYİD VAHAP, Muhammed Yunus El-Seyyid Abdullah (1967), "Tarih Telafer Kadimen Ve Hadîşen", Birinci Cilt, Cumhuriyet Matbası Yay: Musul.

14. EL-TELAFERİ, Cafer (2012), Mucez Tarih Telafer, Yayınevi yok. Bağdat.
15. EL-‘UBİDİ, Yememe Salih İsmail, (2012) "Telafer Vi'l ‘Ahd’ul Meleki 1921-1958", (Yüksek Lisans Tezi), Musul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Musul.
16. ERCİLASUN, A. Bican (2007) "Türk Lehçeleri Grameri", Akçağ Yayınları, Ankara.
17. ERKEM, S. (2009), "Umutluşluğun Karanlığında Umudun Aydınlığına Uzanan Bir Türkmen Ketî Telafer", Ortadoğu Analizi, Cilt 1. Ankara.
18. EROĞLU, C., Babuçoğlu, M., Özdil, O. (2008), "Osmanlı Vilayet Sefnamelerinde Musul", Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı, 2.B, Ankara.
19. GÜLENSOY, Tuncer. Türkçe’nin Etimolojik Sözlüğü (Köken Bilgisi Sözlüğü). Ankara: TDK Yayınları, 2007.
20. HÜRMÜZLÜ, Erşat (2003), "Türkmenler ve Irak", Kerkük vakfı Yayınları, İstanbul.
21. HÜRMÜZLÜ, Erşat (2006). "Irak’ta Türkmen Gerçeği", Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul
22. HÜRMÜZLÜ, Habib (2013), "Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü", Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı Yayınları, Fuzulî Matbaası, 2. B. Kerkük.
23. KARAAĞAÇ, Günay (2019), "Türkçenin Dil Bilgisi", Akçağ yayınları, 4. Baskı, Ankara.
24. KARABAŞ, Zennün (2020), "Li Sade Udebe Telafer Baka F’il Zkire", 1. Baskı, Yayınevi yok, Ankara.
25. SAATÇİ, Ö. (2011) "Irak Türkmenlerinin Eğitim Dili", Kardeşlik Dergisi, İstanbul, S.52.s.22-23.
26. SAATÇİ, Suphi (2015). "Irak Türkmen Boyları Oymaklar ve Yerleşime Bölgeleri". (2.Basım) Ötüken, İstanbul.
27. TİMURTAŞ, F. Kadri (2005) "Eski Türkiye Türkçesi", 3. Baskı, Akçağ yayınları, Ankara.
28. EREN, Hasan. Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 1999.
29. **Özel Görüşme**
30. (Rıza Çolakoğlu, özel görüşme, 12 Mart 2024)
31. (Fuat Efendi, özel görüşme, 12 Mart 2024)
32. **İnternet Kaynakları ve**
33. <https://www.facebook.com/share/p/1aopj8NfkF/>
34. <https://www.facebook.com/groups/184293440201352/user/100025868479912>